24.11.2026

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle:

Asia: Valtioneuvoston selonteko – Uusi suunta Suomen digitaaliseen kompassiin

Viite: Lausuntopyyntönne 9.11.2026, diaarinumero VNS 6/2026 vp

OAJ:n lausunto sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta *Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin*

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta. OAJ pitää myönteisenä, että kevään lausuntokierroksen jälkeen selontekoa on täydennetty useilla koulutuksen, osaamisen ja sivistyksen näkökulmasta tärkeillä kirjauksilla, jotka ovat OAJ:n lausuntokierroksella esittämien tavoitteiden suuntaisia.

Erityisen tärkeänä OAJ pitää opettajien roolin vahvempaa tunnistamista. Selonteossa todetaan, että digitaalisten perustaitojen perustaa vahvistetaan systemaattisesti läpi koko kasvatus- ja koulutusjärjestelmän ja että opettajien rooli osaamisen tuottamisessa on keskeinen. Myös opettajankoulutuksen digipedagogisten ja teknologisten valmiuksien sekä työuran aikaisen täydennyskoulutuksen vahvistaminen ovat oikeansuuntaisia kirjauksia.

OAJ pitää myönteisenä myös tekoäly- ja datalukutaitojen vahvempaa tunnistamista osana kansalaisten digitaalista osaamista. Samoin ihmisen ohjausta, oikeusturvaa ja tekoälyn vastuullista käyttöä koskevien periaatteiden vahvistaminen on tärkeää.

Koulutuksen digitalisaation pedagogiset tavoitteet on määriteltävä eri koulutusasteille niitä ohjaavissa opetussuunnitelman perusteissa, jotta digitalisaatio on kiinteä osa koulutusta ja kulkee sopusoinnussa koulutuksen muiden tavoitteiden kanssa.

Teknologian saatavuus, tekninen laatu tai digiosaamisen lisääminen eivät yksin takaa parempaa oppimista. Ratkaisevaa on, miten teknologiaa käytetään pedagogisesti ja miten samalla turvataan opetuksen laatu, oppijan oikeudet, opettajan pedagoginen autonomia sekä opettajan ja oppijan välinen vuorovaikutus.

1 Digi- ja tekoälyratkaisujen käytön tulee olla pedagogisesti perusteltua

OAJ pitää tärkeänä, että selonteossa halutaan turvata mahdollisuudet hyödyntää laadukkaita ja ikätasolle sopivia digi- ja tekoälytyökaluja. Koulutuksessa tekninen laadukkuus ja ikätasoisuus eivät kuitenkaan yksin riitä.

Digitaalisten ratkaisujen ja tekoälyn käyttöä on arvioitava suhteessa opetuksen ja oppimisen tavoitteisiin. Teknologisesti laadukas ratkaisu ei automaattisesti ole

pedagogisesti tarkoituksenmukainen. Olennaista on, tukeeko ratkaisu oppimista, oppijan osallisuutta ja opettajan mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta opetusta.

Teknologian käyttöönotto ei saa muodostua koulutuksessa itseisarvoksi. Lähtökohtana tulee olla pedagoginen tarve ja se, millaista lisäarvoa teknologia tuo oppimiselle ja opetukselle.

Digitalisaation ja tekoälyn käyttöönotto ei myöskään saa kaventaa opettajan pedagogista autonomiaa tai siirtää pedagogisesti merkittäviä ratkaisuja teknologian tai automatisoitujen järjestelmien määriteltäviksi.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään digitaalisten ja tekoälyratkaisujen pedagogista tarkoituksenmukaisuutta. Teknologian käytön koulutuksessa tulee perustua oppimisen ja opetuksen tarpeisiin, minkä vuoksi sitä on ohjattava ennen kaikkea opetussuunnitelmilla eri koulutusasteilla.

2 Oppijan oikeusturva ja ihmisen vastuu on turvattava tekoälyä käytettäessä

OAJ pitää hyvänä selonteon ihmisen vastuuta ja oikeusturvaa koskevia periaatteita. Sama lähtökohta tulee ulottaa selkeästi myös koulutukseen, koska oppimis- ja osaamistietoja rinnastetaan usein arkaluontoisuudeltaan terveystietoihin.

Tekoälyä voidaan hyödyntää opetuksen, ohjauksen ja arvioinnin tukena. Oppijan oikeuksiin vaikuttavissa ratkaisuissa tekoälyn käyttöön liittyy kuitenkin erityisiä oikeusturva- ja vastuukysymyksiä.

Erityisesti osaamisen arvioinnissa tarvitaan koulutuksen ammattilaisen pedagogista harkintaa ja vastuuta. Tekoäly voi tuottaa tietoa ja tukea opettajan työtä, mutta oppijan oikeusturvan kannalta keskeistä päätöksentekoa ei tule siirtää autonomisesti tekoälyn tehtäväksi, varsinkaan niin, että oikeudellinen vastuu tästä päätöksestä jäisi kuitenkin opettajalle.

Samalla koulutuksen järjestäjät tarvitsevat riittävää kansallista tukea turvallisten ja sääntelyn mukaisten tekoälyratkaisujen valintaan ja käyttöön. Vastuu järjestelmien lainmukaisuuden arvioimisesta ei saa käytännössä siirtyä yksittäiselle opettajalle.

Tarvitaan valtakunnallista ohjausta, yhteisiä kriteereitä ja käytännön tukea, joiden avulla koulutuksen järjestäjät voivat arvioida opetuksessa käytettävien tekoäly- ja digiratkaisujen tietosuojaa, tietoturvaa, saavutettavuutta, eettisyyttä ja sääntelyn mukaisuutta.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään ihmisen vastuuta koskevan periaatteen ulottamista koulutukseen. Tekoäly voi tukea arviointia ja muuta pedagogista päätöksentekoa, mutta oppijan oikeuksiin vaikuttavan vastuun ja pedagogisen harkinnan tulee säilyä koulutuksen ammattilaisella.

3 Digitalisaatio ei saa heikentää opetuksen laatua, ohjausta eikä pedagogista vuorovaikutusta

Digitaaliset ympäristöt voivat lisätä koulutuksen saavutettavuutta, monipuolistaa opetusta ja mahdollistaa opiskelua joustavasti eri paikoissa ja eri aikoina. Nämä mahdollisuudet kannattaa hyödyntää.

Samalla on tunnistettava, että oppiminen ei rakennu vain digitaalisten sisältöjen ja teknologian saatavuudesta. **Opetus, ohjaus ja vuorovaikutus ovat keskeisiä (jopa välttämättömiä) tekijöitä oppimisessa.**

Opettajan ja oppijan sekä oppijoiden välinen pedagoginen vuorovaikutus on olennainen osa laadukasta opetusta. Digitalisaatio voi parhaimmillaan tukea ja rikastaa vuorovaikutusta, mutta sitä ei tule käyttää perusteena vähentää oppijan tarvitsemaa opetusta, henkilökohtaista ohjausta tai kohtaamista. Oppimisessa on ennen kaikkea kyse perustavanlaatuisten ajattelun taitojen (lukutaito, muisti, päättelykyky, ongelmanratkaisu jne.) kehittämisestä. Senkaltainen digitalisaatio, jossa pahimmillaan näitä ajattelun prosesseja ulkoistetaan, voi jopa heikentää oppimistuloksia. Tämä on nähtävissä esimerkiksi PISA-tuloksista.

Tämä korostuu erityisesti lasten ja nuorten sekä paljon opetusta ja ohjausta tarvitsevien oppijoiden kohdalla. Ajasta ja paikasta riippumattomuus ei voi olla koulutuksessa itseisarvo. Digitaalisten toteutustapojen soveltuvuus on arvioitava oppijoiden tarpeiden, iän ja kehitysvaiheen sekä koulutuksen tavoitteiden pohjalta.

Samalla tulee huolehtia digitaalisten taitojen sekä lukemisen, kirjoittamisen, keskittymisen ja vuorovaikutuksen kaltaisten perustaitojen tasapainoisesta kehittymisestä.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta linjaa digitalisaation ja tekoälyn hyödyntämisen lähtökohdaksi opetuksen laadun ja oppimisen edellytysten vahvistamisen. Digitaalisten ratkaisujen käyttöönotto ei saa vähentää oppijan tarvitsemaa opetusta, ohjausta tai pedagogista vuorovaikutusta, vaan sen tulee tukea niitä.

4 Digitalisaation yhdenvertaiset edellytykset on turvattava

Digitalisaatio voi edistää koulutuksellista yhdenvertaisuutta vain, jos edellytykset sen hyödyntämiseen ovat riittävät kaikkialla Suomessa.

Oppijan mahdollisuus laadukkaaseen digitaaliseen oppimisympäristöön ei saa riippua kohtuuttomasti koulutuksen järjestäjän tai kunnan taloudellisesta tilanteesta. Koulutuksen järjestäjillä tulee olla riittävät ja toimintavarmat verkkoyhteydet, tarkoituksenmukaiset laitteet ja ohjelmistot sekä riittävät tekniset tukipalvelut.

Digitaaliseen infrastruktuuriin syntyvää korjausvelkaa on ehkäistävä myös koulutuksessa. Samalla koulutuksen kannalta välttämättömien digitaalisten järjestelmien ja yhteyksien toimintavarmuus on huomioitava osana yhteiskunnan varautumista.

OAJ esittää, että digikompassin toimeenpanossa turvataan koulutuksen järjestäjien riittävät edellytykset ylläpitää toimivia, turvallisia ja ajantasaisia digitaalisia oppimisympäristöjä. Valtion ohjauksella ja rahoituksella on lisättävä yhteistyötä, ettei tule turhaa päällekkäissuunnittelua ja -investointeja ja että ehkäistään alueellisten ja koulutuksen järjestäjien välisten erojen kasvamista.

5 Digiosaamisen jatkumo on konkretisoitava ja henkilöstön osaamisen kehittämiselle turvattava edellytykset

OAJ pitää hyvänä selonteon tavoitetta vahvistaa digitaalisia perustaitoja systemaattisesti läpi koko kasvatus- ja koulutusjärjestelmän. Tavoite on seuraavaksi muutettava konkreettisiksi toimiksi.

Tarvitaan digitaalisen ja tekoälyosaamisen jatkumo, joka tunnistaa osaamisen kehittymisen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen, toiselle asteelle ja korkeakoulutukseen. Tavoitteiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus ilman, että koulutuksen eri asteiden pedagogiset tehtävät ja oppijoiden ikä ja kehitysvaihe sivuutetaan.

Oppijoiden osaamistavoitteet eivät kuitenkaan toteudu ilman osaavaa henkilöstöä. Selonteon tavoite opettajien työuran aikaisesta systemaattisesta ja vaikuttavasta täydennyskoulutuksesta edellyttää käytännön toteutusta.

Opetus- ja kasvatushenkilöstöllä tulee olla mahdollisuus kehittää digitaalista ja tekoälyyn liittyvää osaamistaan säännöllisesti osana työaikaa. Osaamisen kehittämiselle tarvitaan aikaa, suunnitelmallisuutta ja riittävää rahoitusta. Vastuu osaamisen kehittämisestä ei voi jäädä yksittäisen opettajan omalle ajalle tai kustannettavaksi.

OAJ esittää, että digikompassin toimeenpanossa määritellään eri koulutusasteille soveltuva digitaalisen ja tekoälyosaamisen jatkumo sekä varmistetaan opetus- ja kasvatushenkilöstön mahdollisuudet kehittää osaamistaan suunnitelmallisesti työajalla koko työuran ajan.

6 Jatkuvan oppimisen tavoitteet edellyttävät todellisia mahdollisuuksia osaamisen uudistamiseen

Digitalisaatio ja tekoäly muuttavat työelämän osaamistarpeita nopeasti. Siksi selonteon jatkuvan oppimisen tavoitteiden rinnalla on varmistettava, että aikuisväestöllä on tosiasialliset mahdollisuudet päivittää osaamistaan.

OAJ pitää tutkintoa pienempien osaamiskokonaisuuksien kehittämistä tärkeänä. Pelkkä koulutustarjonnan lisääminen ei kuitenkaan ratkaise jatkuvan oppimisen haastetta. Osaamisen uudistaminen kesken työuran edellyttää koulutustarjonnan lisäksi aikaa, toimeentulon mahdollistavia ratkaisuja ja toimivaa ohjausta.

Digitaalisen ja tekoälyosaamisen kehittämismahdollisuuksien tulee olla saavutettavia myös työn ulkopuolella oleville. Jatkuvan oppimisen ratkaisuissa on hyödynnettävä olemassa olevaa koulutusjärjestelmää ja sen kattavaa verkostoa.

OAJ esittää, että digikompassin toimeenpanossa turvataan eri väestöryhmille tosiasialliset mahdollisuudet uudistaa digitaalista ja tekoälyyn liittyvää osaamistaan työuran eri vaiheissa.

Lopuksi

OAJ pitää valtioneuvoston selontekoon lausuntokierroksen jälkeen tehtyjä koulutusta, osaamista, opettajankoulutusta, oikeusturvaa ja tutkimusta koskevia täydennyksiä tärkeinä. Ne vahvistavat selonteon sivistyksellistä perustaa.

Seuraavaksi on varmistettava, että koulutuksen digitalisaatiolle **määritellään riittävän selkeät pedagogiset tavoitteet ja käytännön toteuttamisen edellytykset. Teknologia ei itse kehitä oppimista, mutta sen avulla voidaan merkittävästi kehittää oppimista.** Ratkaisevaa on, miten teknologia tukee opetusta, oppimista, yhdenvertaisuutta ja opettajan pedagogista työtä.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään erityisesti seuraavia periaatteita:

- Digi- ja tekoälyratkaisujen käytön koulutuksessa tulee olla pedagogisesti perusteltua. Teknologian käytön tulee perustua oppimisen ja opetuksen tarpeisiin, eikä teknologia saa kaventaa opettajan pedagogista autonomiaa. Teknologian käyttöä on ohjattava opetussuunnitelmilla eri koulutusasteilla.
- Tekoäly voi tukea arviointia ja muuta pedagogista päätöksentekoa, mutta oppijan oikeuksiin vaikuttavan vastuun ja pedagogisen harkinnan tulee säilyä koulutuksen ammattilaisella. Koulutuksen järjestäjille tarvitaan valtakunnallista tukea digitaalisten ja tekoälyratkaisujen turvallisuuden ja sääntelyn mukaisuuden arviointiin.
- Digitalisaatiolla ei saa vähentää oppijan tarvitsemaa opetusta, ohjausta tai pedagogista vuorovaikutusta.
- Koulutuksen digitalisaation yhdenvertaiset edellytykset tulee turvata koko maassa.
- Digikompassin toimeenpanossa tulee määritellä digitaalisen ja tekoälyosaamisen jatkumo ja varmistaa opetus- ja kasvatushenkilöstön mahdollisuus suunnitelmalliseen osaamisen kehittämiseen työajalla.
- Jatkuvan oppimisen tavoitteiden tueksi tarvitaan ratkaisuja, joilla eri väestöryhmillä on tosiasialliset mahdollisuudet osaamisensa uudistamiseen.

24.11.2026

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Lauri Kurvonen
erityisasiantuntija